

แนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติด Guidelines for Strengthening Communities to Prevent Drug Problems

สุริโย สมบัติคำ

สัญญา เคนาภูมิ

นักศึกษาปริญญาเอก ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Suriyo Sombuthkhum

Sanya Kenaphoom

D.P.A. Student (Public Administration), Rajabhat Mahasarakham University

Lecturer of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding E-mail: marood1987.555@gmail.com

วันที่รับบทความ: 12 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 21 สิงหาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 25 สิงหาคม 2568

Received: July 12, 2025; Revised: August 21, 2025; Accepted: August 25, 2025

บทคัดย่อ

ปัญหาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชน การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แนวทางสำคัญประกอบด้วย การสร้างความตระหนักรู้ผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและกิจกรรมป้องกัน การปลูกฝังค่านิยมเชิงบวก การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจและอาชีพเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและเยาวชน รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน นอกจากนี้ การบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพติดถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการให้โอกาสพวกเขากลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี การดำเนินการแบบบูรณาการเหล่านี้จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนที่ยั่งยืนต่อปัญหาเสพติดในระยะยาว

คำสำคัญ : ชุมชนเข้มแข็ง; การป้องกันยาเสพติด; การมีส่วนร่วมของชุมชน; การบูรณาการ

Abstract

The drug problem poses a threat to society, the economy, and the quality of life of citizens. Sustainable solutions require building strong communities, emphasizing participation from all sectors. Key approaches include raising awareness through accurate information and preventative activities, instilling positive values, promoting community participation, developing the economy and careers to address economic issues, strengthening family and youth relationships, and integrating cooperation from government, private, and community agencies. Furthermore, drug addiction treatment and rehabilitation are a crucial step in providing them with the opportunity to reintegrate into society with dignity. These integrated actions will help build sustainable community resilience against drug problems in the long term.

Keywords: Strong Communities; Drug Prevention; Community Participation; Integration

บทนำ

ปัญหายาเสพติดถือเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทุกมิติของชีวิตมนุษย์ ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ การแพร่ระบาดของยาเสพติดไม่เพียงแต่สร้างความเสียหายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่ยังส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม การดำเนินงาน ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่า ผลการตรวจสอบยาเสพติดจากชีววัตถุในผู้เสียชีวิตและได้รับการพิจารณาส่งตรวจสารเสพติด แอลกอฮอล์ สารอื่น ๆ หรือการตรวจคัดกรอง จำนวนทั้งสิ้น 41,386 ราย และมีการตรวจพบสารเสพติดอย่างน้อย 1 ชนิด จำนวน 4,643 ราย คิดเป็นร้อยละ 11.22 ของจำนวนผู้เสียชีวิตที่ได้ทำการตรวจหาสารเสพติด และมีแนวโน้มเป็นเยาวชนมากขึ้นทุกปี (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2567) ด้วยเหตุนี้ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงกลายเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องหนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติคือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน แนวทางนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่าชุมชนเป็นหน่วยสังคมที่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุด สมาชิกในชุมชนจึงมีศักยภาพในการรับรู้ปัญหาและค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้ดีกว่าการดำเนินการโดยหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน สามารถเพิ่มพูนผ่านการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) และการพัฒนาความสามารถของสมาชิกในชุมชนในการแก้ปัญหาได้เอง (Bandura, 1986)

การสร้างชุมชนเข้มแข็งได้รับการสนับสนุนจาก Robert Putnam (1993) ผู้ซึ่งได้อธิบายถึงความสำคัญของทุนทางสังคม (Social Capital) ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความสามารถในการทำงานร่วมกัน ซึ่งถือเป็นรากฐานของชุมชนที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ James Coleman (1988) ยังเน้นถึงบทบาทของโครงสร้างทางสังคมที่ช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นอันตราย เช่น การใช้ยาเสพติด ผ่านการสร้างแรงกดดันทางสังคมที่เป็นไปในเชิงบวก นอกจากมิติทางสังคมแล้ว Paulo Freire (1970) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการให้การศึกษาเพื่อปลดปล่อย (Education for Liberation) โดยการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรู้ในปัญหายาเสพติด จะช่วยให้คนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Ungar (2008) ที่ชี้ว่า ความยืดหยุ่นของชุมชน (Community Resilience) คือปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถฟื้นตัวจากวิกฤตและความท้าทายได้ โดยการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และการเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสม

ในบริบทของประเทศไทย ปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาท้าทายสำหรับหลายชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีความเปราะบาง เช่น ชุมชนในพื้นที่ห่างไกลที่เข้าถึงทรัพยากรได้น้อย หรือชุมชนที่มีอัตราความยากจนและอัตราการว่างงานสูง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชุมชนเหล่านี้กลายเป็นแหล่งเป้าหมายสำหรับการแพร่ระบาดของยาเสพติด การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องดำเนินการผ่านการบูรณาการระหว่างภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความเข้มแข็งภายใน การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อ

ช่วยลดอัตราการแพร่ระบาดของยาเสพติด และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนในระยะยาว การศึกษาและการดำเนินงานในประเด็นนี้โดยพิจารณาองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการบริหารจัดการชุมชน ดังนั้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน รวมถึงการพิจารณาข้อมูลและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติที่สามารถดำเนินการได้จริงในระยะยาว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืน ใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใช้ระเบียบวิธีการสังเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นที่สำคัญนำเสนอเชิงพรรณนา

แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดของชุมชนเข้มแข็งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเองและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการสร้างเครือข่ายการสนับสนุนระหว่างสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมมือกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อธิบายได้ดังนี้

1. ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

Michael Ungar (2021) ได้นิยามชุมชนเข้มแข็งว่า เป็นชุมชนที่สามารถสร้าง ความยืดหยุ่นทางสังคม (social resilience) โดยใช้โครงสร้างและระบบสนับสนุนประชากรที่เปราะบางในชุมชน รวมถึงการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและทักษะต่าง ๆ เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ

United Nations (2022) องค์การสหประชาชาติระบุว่า ชุมชนเข้มแข็งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของประชาชน โดยเฉพาะการเสริมสร้างขีดความสามารถของกลุ่มเปราะบางในชุมชนผ่านการสร้างระบบนิเวศที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรรัฐ องค์กรท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

Joyce Epstein (2020) เสนอว่า ชุมชนเข้มแข็งสามารถพัฒนาผ่านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ธุรกิจท้องถิ่น ครอบครัว และองค์กรต่าง ๆ โดยเน้นการสร้าง “ทุนทางสังคม” ที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนและชุมชนในระยะยาว

Brian Christens (2021) เสนอว่าชุมชนที่เข้มแข็งคือ ชุมชนที่มีการสร้างการมีอำนาจร่วมกัน (shared power) ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจระดับท้องถิ่นและการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

Kumar (2022) อธิบายว่าชุมชนเข้มแข็งต้องมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่ง โดยประชาชนต้องเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

Peake (2024) ระบุว่าชุมชนที่เข้มแข็งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรมทางสังคม (social justice) โดยทุกกลุ่มประชากรสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสได้อย่างเท่าเทียม

สรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีความสามารถในการปรับตัวและพึ่งพาตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยสมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือกันอย่างแน่นแฟ้น มีระบบการจัดการที่เหมาะสม และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้เน้นการสร้างคามยั่งยืนในระยะยาวผ่านการมีส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ และการส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกในชุมชนอย่างเต็มที่

2. ความสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็งมีความสำคัญในหลายมิติ เนื่องจากมันเป็นรากฐานที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถปรับตัวและรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1 การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนทั้งในด้านการศึกษา การดูแลสุขภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (United Nations, 2022) ชุมชนที่มีความร่วมมือกันสามารถส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนมีโอกาสเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรต่าง ๆ

1.2 การสร้างความยืดหยุ่น (Resilience) ชุมชนเข้มแข็งช่วยเพิ่มความสามารถในการรับมือกับปัญหาหรือวิกฤตต่าง ๆ เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือวิกฤตเศรษฐกิจ ปัญหาต่างๆ โดยผ่านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชน (Ungar, 2021) ความยืดหยุ่นนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถฟื้นตัวได้เร็วและยั่งยืนกว่าเมื่อเกิดปัญหาหรือวิกฤต

1.3 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือ การมีความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชนช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและส่งเสริมการพัฒนาทางสังคม ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถสร้างความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมผ่านการเสริมสร้างเครือข่ายของผู้คนและองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น (Christens, 2021) ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนช่วยให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ชุมชนเข้มแข็งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันของพวกเขา การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน แต่ยังช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์สูงสุด (Epstein, 2020)

1.5 การสร้างการพัฒนาในทุกด้าน ชุมชนที่เข้มแข็งไม่เพียงแต่มีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังสามารถพัฒนาในด้านการศึกษา การเสริมสร้างทักษะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน (Peake, 2024) การให้ความสำคัญกับการศึกษาช่วยเพิ่มโอกาสให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพและมีทักษะที่จำเป็นในการเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและวิกฤตต่าง ๆ โดยเฉพาะในยุคที่การพัฒนาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่สามารถทำได้โดยขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชน โดยอาศัยการพึ่งพาตนเองและความยืดหยุ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก การสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง ตลอดจนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชีวิต ช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสเข้าถึง

การศึกษา การดูแลสุขภาพ การป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวม

แนวคิดการป้องกันปัญหายาเสพติด

ปัญหาเสพติดถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสังคมในหลากหลายด้าน ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของประชาชน การป้องกันปัญหาเสพติดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสามารถช่วยลดผลกระทบและสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้ในระยะยาว มีนักวิชาการเสนอแนวคิดในการป้องกันปัญหาเสพติดไว้ ดังนี้

1. แนวคิดการออกแบบสิ่งแวดล้อมและการสร้างแรงจูงใจทางสังคมและเศรษฐกิจ

Thomas Schelling (1971) เป็นนักเศรษฐศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ในปี 2005 โดยเป็นที่รู้จักจากการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ผ่านการออกแบบสิ่งแวดล้อมและการสร้างแรงจูงใจทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์สามารถปรับเปลี่ยนได้โดยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในสิ่งแวดล้อม (Environmental Design) และสร้างเงื่อนไขที่ทำให้การตัดสินใจเลือกบางอย่างกลายเป็นทางเลือกที่ยากลำบากหรือไม่น่าดึงดูด แนวทางนี้ไม่ได้มุ่งเปลี่ยนพฤติกรรมโดยตรง แต่สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการตัดสินใจในเชิงบวกแทน

1. ข้อเสนอแนะการลดการใช้ยาเสพติด

1.1 การลดการเข้าถึงยาเสพติด ควบคุมการขายยาเสพติดผ่านกฎหมายและมาตรการตรวจสอบจำกัดการกระจายของสารเสพติดในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง เพิ่มความเสี่ยงและต้นทุนในการได้มาซึ่งสารเสพติด เช่น การเพิ่มบทลงโทษทางกฎหมาย การสร้างแรงจูงใจเชิงบวก

1.2 จัดโปรแกรมรักษาและบริการให้คำปรึกษาฟรีสำหรับผู้ที่ต้องการเลิกใช้ยาเสพติด ออกแบบโปรแกรมฟื้นฟูที่ผู้เข้าร่วมรู้สึกว่าจะสามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่ถูกตีตรา เสนอรางวัลหรือสิ่งจูงใจ เช่น โอกาสการจ้างงานหรือการช่วยเหลือทางการเงินสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการบำบัดและฟื้นฟู

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายชุมชนที่สนับสนุนผู้เลิกยาเสพติด เช่น กลุ่มสนับสนุนหรือการสร้างตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ รมณรงค์สร้างความตระหนักรู้เพื่อเปลี่ยนมุมมองของสังคมเกี่ยวกับยาเสพติดและผู้ติดยา

2. หลักการสำคัญ

2.1 การสร้างเงื่อนไขที่ยากต่อการเข้าถึง การทำให้การตัดสินใจที่ “ไม่ดี” มีต้นทุนหรือความยุ่งยากที่สูงขึ้นจะช่วยลดความถี่ของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตัวอย่างเช่น การปิดกั้นช่องทางการขายยาเสพติดในพื้นที่เสี่ยงสูง

2.2 การส่งเสริมแรงจูงใจในเชิงบวก การให้รางวัลหรือสนับสนุนในทางที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้ผู้คนเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม เช่น การให้การปรึกษาฟรีเพื่อจูงใจให้ผู้เสพยาเข้าสู่กระบวนการบำบัด

2.3 การออกแบบเชิงกลยุทธ์ แนวคิดนี้ยังเกี่ยวข้องกับการเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ในเชิงกลยุทธ์ เช่น การคาดเดาว่าการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจะส่งผลต่อการเลือกของกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

2. แนวคิดการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและการสนับสนุนทางสังคม

Hari, J. (2015) ได้เสนอในงานเขียนแนวคิดที่ว่า The opposite of addiction is connection (การเสพติดมีสาเหตุหลักมาจากการขาดความสัมพันธ์ที่ดีซึ่ง) ซึ่งเป็นการท้าทายมุมมองดั้งเดิมที่มองว่าเสพติดเกิดจากการติดสารเคมีหรือปัจจัยทางชีวภาพเป็นหลัก โดย Hari เชื่อว่าเสพติดเกิดจากความโดดเดี่ยวและการขาดการเชื่อมโยงกับผู้อื่นและสังคมมากกว่า ความเหงาและความรู้สึกโดดเดี่ยวเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้บุคคลหันไปหาสารเสพติดเพื่อทดแทนความขาดแคลนทางอารมณ์และสังคม

1. การป้องกันปัญหาเสพติดควรเน้นที่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

Hari เสนอว่าการป้องกันปัญหาเสพติดไม่ควรมุ่งเน้นไปที่การลงโทษหรือการแยกตัวบุคคลที่เสพติดออกจากสังคม แต่ควรมุ่งไปที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและการสนับสนุนทางสังคม

1.1 สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การมีชุมชนที่สนับสนุนจะช่วยให้บุคคลรู้สึกว่าเขาเป็นที่พึ่งพาและได้รับความรักและการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและช่วยเสริมสร้างการเชื่อมโยงในชีวิตประจำวัน การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แข็งแรงทั้งในครอบครัวและในชุมชนสามารถป้องกันการเสพติดได้

1.2 สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การพัฒนาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ โดยการที่ผู้คนสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างลึกซึ้งจะช่วยลดโอกาสที่บุคคลจะตกอยู่ในภาวะเหงาหรือรู้สึกว่ามีที่พึ่ง

1.3 ลดความโดดเดี่ยว ความเหงาและการรู้สึกว่างเปล่าไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้บุคคลหันไปใช้ยาเสพติดเพื่อคลายความเครียดและความรู้สึกว่างเปล่า การลดความโดดเดี่ยวในสังคมและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคลจะช่วยลดปัญหาการเสพติดได้

3. แนวคิดการสร้างโปรแกรมป้องกันที่มีประสิทธิภาพ

NIDA (National Institute on Drug Abuse) (2020) เป็นสถาบันวิจัยในสหรัฐอเมริกาภายใต้สังกัด National Institutes of Health (NIH) ซึ่งมีภารกิจหลักในการสนับสนุนการวิจัยเพื่อเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการเสพติด โดยเฉพาะการเสพติดจากยาเสพติดและการใช้สารเสพติดในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและสังคม สถาบันนี้ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยหลายด้านเพื่อส่งเสริมการป้องกันและการรักษาผู้ที่ประสบปัญหาการเสพติด รายงานของ NIDA ในปี 2020 เน้นความสำคัญของการสร้างโปรแกรมป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งควรดำเนินการในหลายระดับ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยใช้แนวทางเชิงรุก ที่สามารถลดปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มปัจจัยป้องกันการเสพติด ได้เสนอแนวทางในการป้องกันการเสพติดจาก NIDA ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะชีวิตในวัยรุ่น (Life Skills Training) NIDA ได้เน้นการสอนทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจที่ดี การรับมือกับความเครียด และการจัดการอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ตัวอย่างของทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่

1.1 การตัดสินใจ การเรียนรู้วิธีการตัดสินใจที่ดีโดยไม่พึ่งพิงการใช้สารเสพติด

1.2 การจัดการอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ เช่น การรู้จักวิธีการจัดการกับความโกรธหรือความเครียดโดยไม่พึ่งพิงสารเสพติด

1.3 การเสริมสร้างความมั่นใจในตัวเอง ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความมั่นใจในการตัดสินใจและสามารถยืนหยัดต่อแรงกดดันจากเพื่อน

2. การส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว (Family Bonding and Support) ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในกระบวนการป้องกันการเสพติด เพราะครอบครัวที่มีความผูกพันและการสื่อสารที่ดีสามารถลดความเสี่ยงในการใช้สารเสพติดได้ การส่งเสริมความผูกพันในครอบครัวอาจรวมถึง

2.1 การสนับสนุนจากผู้ปกครอง การให้การสนับสนุนทางอารมณ์แก่เด็กและวัยรุ่นอย่างสม่ำเสมอ

2.2 การสื่อสารที่เปิดเผย การสนทนากับเด็กเกี่ยวกับปัญหาการใช้สารเสพติดโดยตรงไปตรงมา และการแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สารเสพติด

2.3 การจัดกิจกรรมร่วมกัน การมีเวลาคุณภาพร่วมกับครอบครัวเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

3. การเสริมสร้างการสนับสนุนจากชุมชน (Community Support and Engagement) การป้องกันการเสพติดไม่ได้จำกัดแค่ในครอบครัวและโรงเรียน แต่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยสนับสนุนให้วัยรุ่นและสมาชิกในชุมชนมีโอกาสเติบโตในทางบวก

3.1 กิจกรรมทางสังคมและนันทนาการ ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่สนุกสนานและมีประโยชน์ เช่น กีฬา งานศิลปะ หรือการฝึกอบรมทักษะเพื่อส่งเสริมความสามารถในด้านต่าง ๆ ของเยาวชน

3.2 การสร้างเครือข่ายการสนับสนุน ชุมชนสามารถจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรที่ช่วยให้คำปรึกษาและการสนับสนุนสำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงในการใช้สารเสพติด เช่น กลุ่มสนับสนุนผู้ปกครอง

3.3 การศึกษาและสร้างความตระหนัก ชุมชนสามารถจัดการประชุมหรือให้ข้อมูลเพื่อเพิ่มความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาการใช้สารเสพติดและวิธีป้องกันการใช้ยาเสพติด

4. แนวคิดการใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันปัญหาเสพติด

James A. White (2015) ได้เสนอแนวคิด Community-Based Prevention โดยมุ่งเน้นการใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันปัญหาเสพติด ซึ่งมีการออกแบบโปรแกรมต่าง ๆ บนพื้นฐานของหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Practices) ที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ แนวคิดของ White มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและเพิ่มโอกาสในการลดการใช้สารเสพติดผ่านการดำเนินการในหลายมิติ ได้แก่

1. การพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skills Training) โปรแกรมนี้มุ่งเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการจัดการกับความเครียด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาในเด็กและเยาวชน โดยช่วยให้พวกเขามีความสามารถในการต้านทานแรงกดดันจากเพื่อนและสภาพแวดล้อมที่อาจชักนำไปสู่การใช้สารเสพติด

2. การส่งเสริมกิจกรรมทางเลือก White ชี้ว่า การให้เยาวชนมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เช่น กีฬา ศิลปะ ดนตรี หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถพิเศษ ช่วยลดโอกาสที่พวกเขาจะเข้าถึงยาเสพติด เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงให้ความสนุกสนาน แต่ยังสร้างสังคมที่สนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง

3. การสนับสนุนด้านการศึกษาและเครือข่าย ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการสนับสนุนด้านการศึกษา และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และองค์กรท้องถิ่น จะช่วยสร้างโอกาสในการป้องกันการเสพติด โดยเฉพาะเมื่อมีการเข้าถึงข้อมูล ความช่วยเหลือ และทรัพยากรอย่างเหมาะสม

4. การออกแบบโปรแกรมที่ตอบโจทย์ White เน้นย้ำความสำคัญของการปรับโปรแกรมให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของชุมชน เช่น การวิเคราะห์ปัญหาเชิงพื้นที่และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

5. การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลและปรับปรุงโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง โดยอ้างอิงข้อมูลและงานวิจัยเพื่อสร้างมาตรการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

White ชี้ให้เห็นว่าการจัดการปัญหาเสพติดในระยะยาวจะสำเร็จได้เมื่อชุมชนมีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ การเสริมสร้างความรู้ การสร้างความตระหนัก และการเพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรที่เหมาะสมเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยลดปัญหาเสพติดในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุป การป้องกันปัญหาเสพติดเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และความมั่นคงของสังคม โดยแนวทางการป้องกันเน้นการลดการเข้าถึงยาเสพติดและการออกแบบสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การควบคุมกฎหมาย การฟื้นฟูผู้ติดยา และสร้างแรงจูงใจที่ดี แนวคิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในชุมชนยังช่วยลดการเสพติดที่เกิดจากความโดดเดี่ยว การเสริมสร้างทักษะชีวิตในวัยรุ่นและความผูกพันในครอบครัวเป็นวิธีป้องกันที่ได้ผล นอกจากนี้ การสนับสนุนจากชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์และเครือข่ายสนับสนุน ช่วยลดปัจจัยเสี่ยงและส่งเสริมความเข้มแข็งในสังคม ทำให้การแก้ปัญหาเสพติดมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติด

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อทั้งเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ การแก้ไขอย่างยั่งยืนไม่สามารถพึ่งพามาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องใช้การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเป็นฐานรากในการป้องกันและแก้ไข (UNODC, 2020) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงต้องบูรณาการหลายด้าน ทั้งการสร้างความรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจ ครอบคลุมเข้มแข็ง ความร่วมมือจากภายนอก และการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยา

1. การสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังค่านิยมในชุมชน การให้ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมถือเป็นขั้นตอนแรกในการป้องกันยาเสพติด โดยชุมชนควรมีการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าถึงง่ายผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น วิทยุชุมชน โซเชียลมีเดีย และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด [ป.ป.ส.], 2565) การปลูกฝังค่านิยมร่วม เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยสร้างรากฐานทางจิตใจให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งยั่วยุ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2564)

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งคือชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหา การตั้งคณะกรรมการชุมชนและกลุ่มอาสาสมัครจะช่วยให้เกิดการเฝ้าระวังและความร่วมมือในระดับพื้นที่ (Pretty, 2003) การรวมพลังผ่านกิจกรรม เช่น การประชุม การรณรงค์ และการบำเพ็ญประโยชน์ จะทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความรับผิดชอบต่อการแก้ปัญหา (Putnam, 2000)

3. การพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างอาชีพในชุมชน ปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ผลักดันให้คนจำนวนหนึ่งเข้าสู่วงจรยาเสพติด (Hari, 2015) การสร้างงานและอาชีพที่มั่นคง การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การฝึกอบรมอาชีพใหม่ ๆ เช่น เกษตรอินทรีย์หรือการท่องเที่ยวชุมชน จะช่วยสร้างรายได้และลดแรงจูงใจในการเสพยาหรือค้ายาเสพติด (Narayan & Pritchett, 2000)

4. การเสริมสร้างครอบครัวและเยาวชน ครอบครัวถือเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเยาวชน งานวิจัยชี้ว่าครอบครัวที่อบอุ่นและมีการสื่อสารเชิงบวกสามารถลดความเสี่ยงของการใช้สารเสพติดได้

(Hawkins et al., 1992) การสนับสนุนกิจกรรมเยาวชน เช่น กีฬา ดนตรี หรือศิลปะ จะช่วยสร้างพื้นที่สร้างสรรค์และลดโอกาสการเข้าสู่วงจรยาเสพติด (UNICEF, 2021)

5. ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ชุมชนไม่สามารถแก้ปัญหาเสพติดได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โรงเรียน องค์กรศาสนา และภาคเอกชน ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ (Ostrom, 1996) การบูรณาการดังกล่าวจะสร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

6. การบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยา การสร้างชุมชนเข้มแข็งไม่ได้หมายถึงเพียงการป้องกัน แต่รวมถึงการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ศูนย์บำบัดและฟื้นฟูในชุมชนจึงควรได้รับการพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอาชีพ (WHO, 2019) การให้โอกาสและสนับสนุนการกลับเข้าสู่สังคมจะช่วยลดการกลับไปใช้ซ้ำ และสร้างความหวังใหม่ให้กับผู้ที่ผ่านการบำบัด

สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดต้องอาศัยการบูรณาการจากหลายฝ่าย ทั้งการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็ง ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก และการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยา การดำเนินการเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนจะทำให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การจัดทำนโยบายชุมชนปลอดยาเสพติดแบบบูรณาการ รัฐควรกำหนดให้ทุกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีนโยบายชุมชนปลอดยาเสพติดที่ครอบคลุมทั้งการป้องกัน การเฝ้าระวัง การบำบัด และการฟื้นฟู โดยเน้นการบูรณาการร่วมกับภาคประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรศาสนา

2. สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและต่อเนื่องแก่ชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมป้องกันและฟื้นฟู เช่น โครงการฝึกอาชีพ กิจกรรมเยาวชน หรือการสร้างศูนย์ฟื้นฟูในชุมชน

3. เสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการจัดตั้ง “คณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับชุมชน” ที่มีตัวแทนจากทุกกลุ่ม เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้นำศาสนา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของในนโยบาย

4. การบูรณาการด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลักดันนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เช่น วิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์ หรือการท่องเที่ยวเชิงชุมชน เพื่อสร้างอาชีพที่มั่นคงและลดแรงจูงใจในการเข้าสู่วงจรยาเสพติด 5. ระบบติดตามและประเมินผล ควรจัดตั้งกลไกติดตามผลเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เช่น การรายงานสถานการณ์ยาเสพติดประจำปีของชุมชน เพื่อวัดประสิทธิผลและปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

1. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันยาเสพติดในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกันตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคม

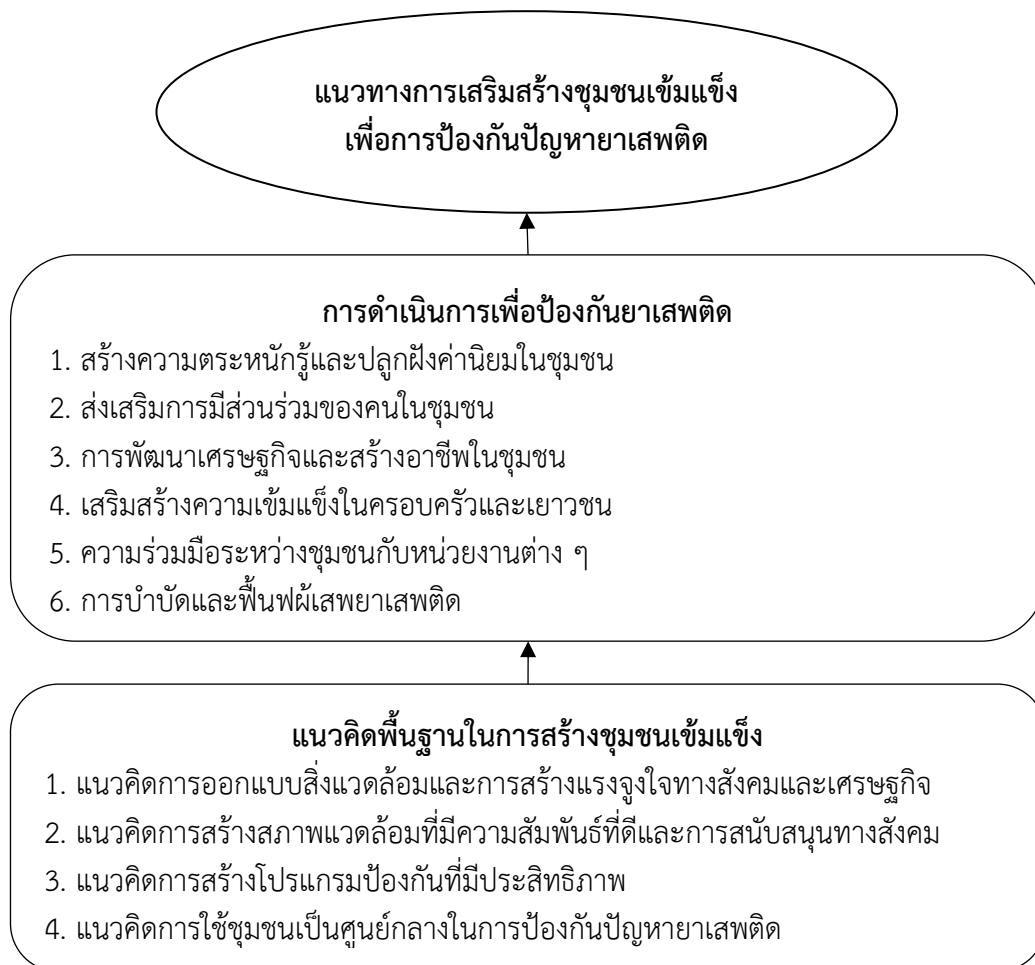
2. การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทเยาวชน ควรมีงานวิจัยที่มุ่งเน้นการเสริมพลัง (empowerment) เยาวชนในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการป้องกันยาเสพติด เช่น บทบาทของกลุ่มเยาวชนอาสา หรือ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่ลดพฤติกรรมเสี่ยง
3. การประเมินผลเชิงนโยบาย ศึกษาประสิทธิผลของนโยบายชุมชนปลอดยาเสพติดในระยะยาว โดยใช้ตัวชี้วัดทั้งด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อวัดความยั่งยืนของมาตรการที่ดำเนินการ
4. การศึกษาเชิงคุณภาพในมิติครอบครัว คำนวณบทบาทของครอบครัวและวัฒนธรรมชุมชนในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อพัฒนาเครื่องมือหรือโปรแกรมส่งเสริมครอบครัวเข้มแข็งในบริบทไทย
5. การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันชุมชนปลอดยาเสพติด หรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อให้คำปรึกษาและเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชน

บทสรุป

ปัญหาเสพติดเป็นภัยร้ายที่ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม การแก้ไขอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน แนวทางเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ในชุมชนผ่านข้อมูลที่ถูกต้อง การจัดกิจกรรมเชิงป้องกัน และการปลูกฝังค่านิยมที่ดี เสริมด้วยการสนับสนุนให้คนในชุมชนร่วมตัดสินใจและจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวัง ปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นต้นเหตุของการใช้ยาเสพติดควรถูกแก้ด้วยการส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจพอเพียง ครอบครัวและเยาวชนซึ่งเป็นรากฐานของชุมชนต้องได้รับการดูแล เช่น การจัดกิจกรรมเสริมความสัมพันธ์และพัฒนาทักษะชีวิต นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายนอก เช่น รัฐ เอกชน และโรงเรียน จะช่วยเสริมพลังชุมชน สุดท้าย การบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพยาเป็นส่วนสำคัญในการให้โอกาสกลับสู่สังคม การดำเนินการเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนที่แข็งแกร่งและยั่งยืนต่อปัญหาเสพติดในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ปัญหาเสพติดเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางในทุกมิติของสังคม ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของประชาชน การป้องกันปัญหาเสพติดจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสังคมที่ปลอดภัยบนพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญ และการดำเนินการอย่างรอบด้าน สรุปลงต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติด

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อการป้องกันปัญหาเสพติด ปัญหาเสพติดถือเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อทุกมิติของสังคม ทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตของประชาชน การป้องกันและแก้ไขปัญหานี้จึงต้องดำเนินการอย่างรอบด้าน โดยยึดชุมชนเป็นฐานรากของการปฏิบัติการ เนื่องจากชุมชนคือกลไกที่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดและสามารถสะท้อนปัญหาได้อย่างแท้จริง การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อรับมือกับปัญหาเสพติดจึงประกอบด้วยหลายมิติที่สัมพันธ์กันและเกี่ยวพันกัน การดำเนินการเชิงป้องกันเริ่มต้นจากการ สร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังค่านิยมในชุมชน ผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง จัดกิจกรรมเชิงป้องกัน และส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งทำให้ประชาชนตระหนักถึงภัยร้ายของยาเสพติดและเกิดภูมิคุ้มกันทางสังคม จากนั้นจึงต่อยอดด้วยการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยตั้งคณะกรรมการหรือตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อสร้างพลังทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง อีกประเด็นที่สำคัญคือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างอาชีพในชุมชน ซึ่งช่วยลดแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่อาจผลักดันให้ประชาชนหันไปพึ่งพายาเสพติด การสนับสนุนอาชีพที่มั่นคง การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ล้วนเป็นกลไกที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการสร้าง

ภูมิคุ้มกันทางสังคม นอกจากนี้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวและเยาวชน ก็มีบทบาทสำคัญ ครอบครัวยุคใหม่ที่อบอุ่นและมีความสัมพันธ์ที่ดีจะเป็นรากฐานที่ช่วยป้องกันไม่ให้เยาวชนเข้าสู่วงจรยาเสพติด ขณะเดียวกันการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น กีฬา ดนตรี หรือการอบรมทักษะชีวิต จะช่วยให้เยาวชนมีทางเลือกที่สร้างสรรค์และมีพื้นที่ปลอดภัย ทั้งนี้ การสร้างชุมชนเข้มแข็งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน โรงเรียน และองค์กรศาสนา ที่สามารถสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากร และองค์ความรู้ เพื่อให้การป้องกันยาเสพติดดำเนินไปอย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ และสุดท้าย การแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องไม่ละเลย การบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพ เพราะการคืนชีวิตและศักดิ์ศรีให้กับผู้ที่ผ่านการบำบัด ถือเป็นกลไกการกลับไปใช้ชีวิตและช่วยให้พวกเขากลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างมั่นคง ในเชิงแนวคิด การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดตั้งอยู่บนฐาน แนวคิดการ ออกแบบสิ่งแวดล้อมและการสร้างแรงจูงใจทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัยและมีแรงขับเคลื่อนเชิงบวก นอกจากนี้ยังอาศัย แนวคิดการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและการสนับสนุนทางสังคม ที่ช่วยให้ชุมชนมีความผูกพันและพลังทางสังคมในการจัดการปัญหา ขณะเดียวกันการออกแบบ โปรแกรมป้องกันที่มีประสิทธิภาพ และการใช้ ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการป้องกัน ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการ แก้ไขปัญหายาเสพติดต้องเริ่มต้นจากรากฐานรากของสังคม และอาศัยพลังจากประชาชนในพื้นที่

อ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2567). **โครงการการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2564). **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Bandura, A. (1986). **Social foundations of thought and action A social cognitive theory**. Prentice-Hall.
- Christens, B. (2021). **Empowered communities A new paradigm for building social power**. Oxford University Press.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. **American Journal of Sociology**, 94(Supplement), S95–S120.
- Epstein, J. (2020). **School, family, and community partnerships Preparing educators and improving schools**. Routledge.
- Reire, P. (1970). **Pedagogy of the oppressed**. New York, NY: Herder and Herder.
- Hari, J. (2015). **Chasing the scream: The first and last days of the war on drugs**. New York, NY: Bloomsbury.
- Hawkins, J. D., Catalano, R. F., & Miller, J. Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. **Psychological Bulletin**, 112(1), 64–105.
- Kumar, R. (2022). Social networks and community strength A conceptual analysis. **Sociology Review**, 48(2), 125-139.

- Narayan, D., & Pritchett, L. (2000). **Social capital: Evidence and implications**. In P. Dasgupta & I. Serageldin (Eds.), *Social capital: A multifaceted perspective* (pp. 269–295). Washington, DC: World Bank.
- National Institute on Drug Abuse. (2020). **Principles of drug addiction treatment A research-based guide (third edition)**. National Institutes of Health. <https://nida.nih.gov/>.
- Office of the Narcotics Control Board. (2022). **รายงานสถานการณ์ยาเสพติดประจำปี 2565**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ส.
- Ostrom, E. (1996). Crossing the great divide: Coproduction, synergy, and development. **World Development**, 24(6), 1073–1087.
- Peake, L. M. (2024). Social justice frameworks in community development. **Community Practice Journal**, 58(1), 11-22.
- Pretty, J. (2003). Social capital and the collective management of resources. **Science**, 302 (5652), 1912–1914.
- Putnam, R. D. (1993). **Making democracy work Civic traditions in modern Italy**. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling alone: The collapse and revival of American community**. New York, NY: Simon & Schuster.
- Schelling, T. C. (1971). Dynamic models of segregation. **Journal of Mathematical Sociology**, 1(2), 143–186.
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. **The British Journal of Social Work**, 38(2), 218–235.
- Ungar, M. (2021). Social resilience and sustainable communities. **Resilience Studies Quarterly**, 14(3), 305-319.
- United Nations International Children’s Emergency Fund. (2021). **Adolescent development and participation: Substance use prevention**. New York, NY: UNICEF.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). **Community-based approaches to drug use prevention**. Vienna: UNODC.
- United Nations. (2022). **Building resilient and inclusive communities A roadmap for sustainable development**. United Nations Development Programme.
- White, J. A. (2015). Community-Driven Strategies for Reducing Substance Abuse. **Journal of Substance Abuse Prevention**, 32(4), 225-238.
- World Health Organization. (2019). **International standards for the treatment of drug use disorders**. Geneva: WHO.